

Carl

NY DAGAR

THE AMERICAN

ARD EIGHTH

ANNA C. P. M. G. M.

STOCKHOLM
HUGO GEBLERS FÖRLAG

FRÅN
CARL XV^S DAGAR

MINNEN, BREF OCH ANTECKNINGAR

AF

EDWARD EDHOLM

ANDRA UPPLAGAN

STOCKHOLM
HUGO GEBERS FÖRLAG

Carl

samt litografier efter taflor af Rydberg, Nordenberg och d'Uncker.

Den 13 juni gjorde kungen sin första promenad till häst efter sjukdomen, till Haga, dit prins August och hans gemål föregående dag utflyttat, och där h. maj:t ofta gjorde besök.

Den 20 juni inspekterade han i hållregn Lifregementets dragoner på Ladugårdsgärdet.

Under dagarna närmast före och efter midsommar, hvilken detta år ej firades på det häfdvunna sättet vid Ulriksdal med majstång och folkliif, hade kungen många besökande och gäster, dels från grannskapet, dels från staden. Förutom de kungliga anförvanterna, för hvilka bland annat gafs en stor middag på midsommardagen, utrikesministern excellensen greve Carl Wachtmeister (Bergshamra), öfverstekammarsjunkaren greve Rutger Wachtmeister (Gustafsborg), hofmarskalken af Edholms och hofstallmästaren Bråkenhjelm (Sveden), ståthållaren frih. Manderströms (Beylon), grosshandlarna Cederlund (Stocksund) och Rosenberg (Björkhagen) med familjer, lifmedikus Edholms (Ornäs), kapten Thulstrups (Karlberg), stallmästaren Demirgian (Öfver-Järfva) m. fl. Utfärder gjordes i vagnar och med kungens sångare till sjös på »Sköldmön», därvid på midsommarafton inträffade att vid Stocksund en tross trasslade in sig i propellern och båten ej kom ur fläcken, till förargelse för det lysande sällskapet, men i synnerhet för fartygets befälhafvare, kapten von Hedenberg. Kungen tog dock saken lugnt, ehuru hans tålmod på sjön var mindre än på land, och hindret blef om en stund afhjälpt. Supéer intogos stundom i det gröna, i orangeriet o. s. v., men öfver det hela låg som sagdt en tyngd, vållad af tankarna på den bortgångna drottningen och på kungens nedsatta hälsa, hvarom han helst såg att ingen talade.

Den var dock ganska allvarsamt angripen till följd af mag- och tarmkatarr förenad med kraftnedsättning och afmagring. Dieten var på grund häraf noga ordnad och matsedlarna för dagen undergingo censur af läkarna. För att öka krafter och hull föreslogo dessa efter några konsultationer en badkur vid västra kusten jämte lämplig, stärkande behandling och hvila. På grund häraf beslöt h. maj:t att tillbringa någon tid vid Särö, där han trifts väl vid föregående besök.

Alla anordningar för resan och en längre tids bortovaro vidtogos, och kungen beredde sig såsom alltid med en viss afsaknad att lämna sitt kära Ulriksdal, som nu stod i sin fullaste midsommarfägring.

Tillförordnad regering tillsattes med excellensen Adlercreutz som ordförande och statsråden Bredberg, Berg, Leijonhufvud, Wennerberg, Abelin, Wærn och Bergström som ledamöter.

Den 27 juni tidigt på morgonen afgick extratåg från Järfva till Liljeholmen, hvarifrån konungen med snälltåget fortsatte resan, intog middag i Falköping, till hvilken inbjöds trafikintendenten Troili, som förde tåget, samt premiäraktören Knut Almlöf. Vidare till Göteborg, hvarifrån en del af uppvaktningen och betjäningen samt den betydliga attiraljen togs ombord på kanonbåten »Gunhild», kapten Nordenfalk, som afgick på aftonen till Särö. Kungen själf jämte de vakthafvande foro med förutskickade hästar från hofstallet och kungliga ekipager genom staden och slottsskogen samt genom Askim och Frölanda landsvägen till Särö, h. maj:t såsom alltid hvar han visade sig lifligt hälsad af folket. Kl. 8 på kvällen anlände han till resans mål och inflyttade i Skogshyddan, en vackert belägen mindre villa, tillhörig ägaren af Särö, hr Leopold Schmidt.

Skogshyddan utgjorde en ganska enkel bostad för en konung. Den innehöll 7 rum på nedre bottnen, nämligen förmak och sängkammare, en större salong, en mindre sal (hvarför för tillfällen då flera personer voro inbjudna ett mat-tält fanns uppsatt i parken utanför), ett rum för adjutanten, serveringsrum och garderober samt i öfre våningen två gafvelrum, för läkaren och ordonnansofficeren. En veranda med vacker utsikt och ganska rymlig låg utanför salongen. Det hela var hemtrefligt och utgjorde en angenäm sommarbostad, omgifven af en vacker natur.

Särö anses med skäl som Hallands pärla och en oas i den eljest sterila skärgården, kännetecknad åt hafssidan af sina otaliga kala klippor och framstickande mellan dem Kattgatts oändliga blå yta och åt landsidan af en lummig trädvegetation och skogsklädda höjder med ekar, lindar och barrträd, som knappt ha sin like på västkusten. Kungen såg med en kolorists ögo huru nunder de vackra sommaraft-

narna solen sjönk bakom rågåkrarna ned i hafvet, som lyste i alla regnbågens färger, och gladde sig åt de höga löfträden, björnbärssnåren, nyponbuskarna och klöfverfältet, som utgjorde den präktiga taflans förgrund, sedt från verandan, där han för det mesta plägade uppehålla sig, då han var hemma. Af hafvet var han eljest just ingen vän, hvarken på taflor eller i verkligheten, ett tycke, som i sin mån bidrog till att han i längden ej rätt trufdes på Särö.

H. maj:t var under sin vistelse därstädes åtföljd af förste hofmarskalken af Edholm och hofstallmästaren Bråkenhjelm med fruar, lifmedikus Edholm, grefve d'Otrante (vakthafvande adjutant) och baron von Vegesack (vakthafvande ordonnansofficer).

Betjäningen var ganska talrik, 19 personer, hvaribland hof-furir, kammartjänare, kammarlakej, jägare, taffeltäckare, 4 hoflakejer, 2 kockar, betjänter för silfverkammaren och vinkällaren, lifkusk och förridare, kavaljerskusk och stallbetjänter.

De af sviten, som ej hade utrymme i Skogshyddan, bodde i dess närhet i det s. k. Drottninghuset och andra byggnader.

Det var ej första gången Särö ägde kungliga gäster. Bland sådana märkas konung Oscar I och drottning Josefina, som vistades här omkring en månad, 18 juli—23 augusti 1857. Kungens hälsa ingaf då stora farhågor och han reste hit på professor Huss' ordination för att om möjligt hämta krafter. Resan skedde per ångbåt kanalvägen från Stockholm. Sviten utgjordes af hoffröknarna Virgin och Lagerbjelke, förste hofmarskalken grefve Sandels, kabinettskammarherren af Wirsén, kabinettssekreteraren grefve Ehrensvärd, kammarherren frih. Ehrenborg samt läkarne prof. Huss och lifmedikus Liljewalch. Alla voro inlogerade i det s. k. Drottninghuset, som uppfördes för drottning Desiderias räkning år 1845. På konungen utöfvade baden och vistelsen på stället ej något egentligen gagnande inflytande.

Senare, år 1866, 12 juli—2 september, vistades här äfven hertigen och hertiginnan af Dalarna, mindre af hälsoskäl än för att tillbringa sommaren angenämt i den vackra naturen vid hafvet. Det furstliga paret jämte uppvaktning, hoffröken

Augusta Wrangel och kammarherren Ennes, bodde i Skogshyddan liksom kung Carl fem år senare och trufdes förträffligt samt förvärfvade många vänner bland badsällskapet, som vid flera tillfällen firade dem med musik, utklädningar, illumination och fyrverkerier under de vackra höstaftnarna samt med ett stort divertissemang af dalfolk på prinsens födelsedag den 24 augusti.

Dagen efter sin ankomst började kung Carl sin bad- och brunnskur, som närmast leddes af den ansedde och kunnige, i hög grad originelle badläkaren på stället, d:r Forssenius. Baden, till en början ljumma, syntes bekomma h. maj:t väl, ehuru han egentligen ej tyckte om dem, en motvilja som tilltog sedan han från den 11 juli skulle taga kalla hafsbad. Behandlingen jämte det fortsatta vståndet i den friska hafs-luften, mildrad af skogsdoften och den rika vegetationen, höjde väl matlusten och krafterna, men sådan som före sjukdomen i början af året var han dock ej numera, och lefnadsmodet var ej heller sådant som förr.

Dagarna gingo i tämlig stillhet, till stor del ute i det fria. Första frukosten intogs kl. 8, den senare kl. 11.30, båda vanligen på verandan; middag kl. 4.30 i matsalen eller i tältet, någon gång i salongen; på aftonen kl. 9 intogs en lätt tesupé. Rätt ofta voro främmande inbjudna, alla mottagna med konungens vanliga, naturliga välvilja.

Badsällskapet, om man så bör kalla Säröborna, utgjordes till största delen af förmögna Göteborgsfamiljer, som här hade sina vackra, på det hela ganska enkla landtställen vid hafvet, ett par timmars sjöväg från staden och skötte sina nöjen samt vårdade sin hälsa med de salta baden och vståndet i den härliga luften. Kungens besök hade dessutom lockat hit ut en hel del familjer utom de genuina Säröborna och stället hade ej på länge varit så lifligt som denna sommar. Bland de därvarande märktes hr James Dickson med fru, född Willerding, samt tvenne älskvärda döttrar, den ena gift med hr Olof Wijk, samt en son, James Fredrik, en ung man med utbildad fallenhet för kroppsöfningar och hästsport. Närmaste granne till Skogshyddan var hr Kjellberg med fru, född Arnoldsson, med en stor familj, af hvilken tvenne döttrar, fröknarna Ingeborg och Hildegard, samt deras

vän fröken Mina Ewers voro särdeles intagande unga damer, mycket uppmärksammade, äfven af konungen. För öfrigt en mängd andra Göteborgspatricier, hvar familj i sin villa, såsom konsul Oscar Ekman, hrr I. Ekman, Dahlgren, Hammarberg, kammarherre Aminoff med fru, född Röhss, borgmästaren Ewert och hans broder d:r Ewert samt några ungar, ryttmästaren Frick, löjtnant Berg von Linde m. fl. Bland främlingar eller besökande för kortare tid räknades landshöfdingarna grefve Ehrensvärd och Leijonancker, prof. Bråkenhjelm, kyrkoherde i Tvååker och Spannarp, f. d. ingenjöröfficer och lärare vid Karlberg, grefvinnan af Harmens, f. Horn (f. d. hoffröken hos drottning Lovisa), och fröken Cecilia af Harmens. Alla de ofvannämnda voro ofta gäster på Skogshyddan; alltemellanåt inträffade äfven mera långväga främlingar, såsom svenska och norska statsråd m. fl.

Alla morgnar infunno sig innan frukosten läkarna, efterhörde konungens befinnande och angåfvo regimen för dagen. Tiden före middagen tillbragtes med fotvandringar till Munkeskullen, Väster- och Nordanskog o. s. v., stundom äfven ganska långt utsträckta, badning, tidningar och annan läsning, korrespondens, besök, samspråk och hvila i fria luften. Kungen var nästan alltid nöjd och kände stundom en fläkt af sitt gamla, goda humör och sin gamla hälsa, men tyvärr ej fortvarande. Till middagen voro dagligen med få undantag några gäster inbjudna; dock utgjorde i anseende till utrymmet antalet vid bordet aldrig fler än 15. Efter middagen företogs åkturer, då kungen ofta själf körde för damerna, promenader till häst eller till fots, kägelslagning, stundom längre utflykter till Släps kyrka, Valda, Billdal, Gåsevadholm, picknicker o. s. v. Uppbrottet skedde alltid i god tid och vid 10-tiden var allt tyst på Skogshyddan.

Temperaturen var till en början sommarljum och behaglig, i juli kommo åskväder och regn och därefter en ombytlig, för de badande mindre lämplig väderlek.

Till konungens disposition låg vid Särö kanonbåten Gunhild, kapten Erland Nordenfalk. Båten användes stundom för kungens gäster, men endast en gång för honom själf personligen, då han med sin vanliga omgifning for genom skärgården in till Göteborg, där det Dahlgrenska tafvelgal-

leriet med utmärkta dukar af Tiedeman och d'Uncker m. fl. beskådades. En lindrig blåst föranledde någon rullning af kanonbåten, och kungen, som kände sig besvärad äfven af obetydlig sjögång, afstod från vidare utfärder.

Bland öfriga utfärder kan nämnas en till det ståtliga Silfverschiöldska fideikommisset Gåsevadholm. Vägen dit gick genom Kungsbacka och tämligen fula nejder fram till det vackra, urgamla herregodset vid Rolfsån på en halfö, som genom en vallgraf förvandlats till en ö; slottet, med stora lindar inpå fönsterna, var prydligt och väl inredt. Ågaren, friherre Carl Otto Silfverschiöld, kabinettskammarherre hos kung Carl, var stadd på badresa till Ronneby, men hans älskvärda friherrinna, f. d. hoffröken hos drottning Lovisa, gjorde les honneurs på det utmärktaste sätt, biträdd i de husmoderliga bestyren af sin syster, fröken Augusta Meijerhelm. Efter intagande af en utsökt frukostmiddag med utmärkta frukter företogs en promenad i omgifningarna, kungen lifligt samspråkande med värdinnan om händelserna under den tid, då hon utgjorde en prydnad i hofcirkeln. Hela besöket var särdeles angenämt och kungen vid bästa lynne. På aftonen i god tid var han åter på Särö.

En annan utfärd ägde rum dagen därpå, den 15 juli, nämligen en picknick i det gröna med Säröfamiljer: Dicksons, Aminoffs, Kjellbergs, Wijks, fröken Harmens, hrr Frick, Berg von Linde samt uppvaktningen med damer. Färden gick till en vacker plats $\frac{3}{4}$ mil från Särö, bortom Släps kyrka vid Göteborgsvägen. Vädret hade hela dagen varit regnigt, men klarnade upp emot middagen, så att färden företogs; ungdomen åkte i s. k. rånvagnar, hövagnar med 2 hästar, samt för tillfället försedda med madrasser. Vid framkomsten spelade Skaraborgs regementes musik och middagen i skogen blef ganska liflig. Bland annat föreslog kungen en skål för fruarna Eléonore Dickson och Eugénie Aminoff, som båda hade sin födelsedag; men midtunder den allmänna trefnaden utbröt ett häftigt störtregn, som absolut tvingade till uppbrott. Under hemvägen blefvo alla i de öppna hövagnarna så genomvåta, att toaletterna noga följde kroppskonturerna, men humören voro icke dess mindre utmärkta. Efter hemkomsten — alla voro i ett slags upplösningstill-

stånd — upphörde ovädret, och efter vederbörlig omklädnad tillbragtes aftonen i den nya kägelbanan ganska muntert. Man hörde ofta, att kung Carl ej hade väderlycka vid manövrer, landliga fester o. s. v., och så var också ej sällan verkliga förhållandet, men föga syntes det vid sådana tillfällen inverka på sinnesstämningen.

Den 17 juli hade hr James Dickson senior middag för en del af kungens omgifning på sitt ståtliga Öfverås, en kvarts mil från Göteborg i den vackra Örgrytedalen. Middagen var egentligen ett afsked till v. Vegesack, som nu återvände till Stockholm efter slutad vakt som ordonnansofficer och efterträddes af Gyllenram. Sällskapet utgjordes af kungens Särö-herrar samt hrr Olof Wijk och Aron Kjellberg, stadsmäklare från Göteborg och såsom jägare en gammal bekant från Ulriksdal. Middagen var i hög grad vårdad och utmärkte sig särskildt genom desserten, bestående af flera olika slag af frukter af sällsynt beskaffenhet, kvarsittande på sina stånd, och dvärgträd i blomkrukor, från ställets orangeri, som sköttes af en vid de namnkunniga trädgårdarna i Kew utanför London utbildad hortikultör, Mr. Loney, hvilken förevisade de i vårt land mycket ovanliga anläggningarna. Först sent på natten, i störtregn som vanligt under denna tid, återvände gästerna till Särö. Kungen, som gärna velat deltaga i festen på Öfverås, hade för sin hälsas skull stannat hemma.

Den 18 juli var kolonien samlad till middag i tältet med några gäster, grefve af Ugglas, ståthållaren på Ulriksdal baron Manderström m. fl. Med anledning af sin svägerskas, prinsessan Maries af Nederländerna, bröllop i Haag med fursten af Wied föreslog kungen för dem en lyckönskningsskål.

Fruentimmersveckan utmärkte sig som vanligt genom störtregn och aftnarna måste tillbringas inomhus vid whisten eller kåglorna. För det förra spelets noggranna bedrifvande, med iakttagande af alla dess beräkningar och finesser hade kungen ej särdeles intresse eller tålmod och kallade också med skäl sina partier »konversationswhist». Pointen var alltid låg. I kägelspelet var han i sin kraftiga tid en väldig kämpe, hvarom talrika »slagna bataljoner» vittnade från den tid sällskapet E. B. B. florerade i banan vid kavaljersbyggningen på Ulriksdal. Äfven nu, ehuru krafterna ej voro som förr,

var han en utmärkt kägelspelare, dock med en viss modération i slagen.

Bland besökande och gäster under denna tid voro, utom grannfamiljerna, grefvinnan Marika Dickson, född von Rosen, franske ministern Fournier, som nu afgick från sin post och återvände till sin egendom i Touraine, hvilken under kriget spolierats, norska statsråden Manthey och Falsen, kammarherre Ingstad, prof. Santesson, som några dagar stannade vid Särö med sin fru och dotter, öfverste Reenstierna, hr Julius Lindström från Göteborg, öfverste Carlsson, chef för Göta artilleriregemente, samt svenske ministern i Paris baron Adelsvärd, som stannat där under den tyska belägringen och med konungen under ett par dagar lifligt diskuterade förhållandena under kriget och meddelade en mängd detaljer från denna bedröfliga period.

Genom baron Eugène von Stedingks den 22 juli inträffade bortgång förlorade h. maj:t en värderad och tillgifven vän från yngre dagar. I konungens minnen från gluntperioden i Uppsala intog han ett framstående rum, och den nära förbindelsen dem emellan hade alltsedan fortgått under den tid baron v. S. fungerat som förste direktör vid de kungliga teatrarna, som diplomat i S:t Petersburg, Paris, Madrid och till sist som envoyé i Köpenhamn, hvilken plats han förlidit år lämnade på grund af sjukdom.

Den 25 juli reste kungen med Bäckaskog till resans mål tidigt på morgonen in till Göteborg, där Göta artilleriregementes officerare uppvaktade vid järnvägen, samt därifrån med extratåg till Vårgårda station och Tånga hed, där h. maj:t inspekterade skjutskolans öfningar med spränggranater, granatkartescher och bombkastning. Generalfältygmästaren Hägerflycht och ett stort antal artilleriofficerare från olika regementen mötte och frukost intogs i officersmässen med öfverste Carlsson och kapten Lindgren som värdrar. Middag var arrangerad vid Jönköpings station, där bland andra excellensen Adlercreutz och statsråden Berg och Bergström voro gäster. Utom uppvaktningen åtföljdes kungen af grefve Robert von Rosen, ryttmästaren Frick och hr James Fredrik Dickson. I Alfvesta intogs supé, därvid ryttmästaren von Ehrenborg och trafikchefen frih. Knut Ulfson Sparre m. fl.